

Marcin Rejmer, Łukasz Matyjasiak

MIEJSKIE STANOWISKO LĘGOWE GĄGOŁA *BUCEPHALA CLANGULA* NA MAZOWSZU

Dnia 26 VI 2017 r. na rzece Jeziorce w Konstancinie-Jeziornie (pow. piaseczyński, woj. mazowieckie) zaobserwowano samicę gągoła *Bucephala clangula* wodzącą cztery Nielotne pisklęta. Ptaki pływały w korycie między mostem parkowym a jazem położonym w pobliżu drogi wojewódzkiej 721 (ul. Warszawska). Na tym odcinku do rzeki od strony południowej przylega Park Zdrojowy im. hrabiego Witolda Skórczewskiego z licznymi okazami starych drzew. Dodatkowo w parku powieszono zostały budki lęgowe, w tym kilka o parametrach odpowiadających temu gatunkowi. Z kolei od strony północnej zlokalizowane są zarastające łąki i obszary podmokłe odcięte od rzeki wałem przeciwpowodziowym. Całość terenu jest otoczona zabudowaniami. W kolejnych latach (2018–2022 r.) w tym miejscu corocznie obserwowano samice z pisklętami – maksymalnie do 4 samic z pisklętami w roku 2021), a lęgowe gągoły notowano na całym odcinku rzeki Jeziorki przepływającej przez powiat piaseczyński.

Gągoł jest gatunkiem gniazdującym głównie na jeziorach i rzekach, wzdłuż których obecny jest stary drzewostan zapewniający dziuple stanowiące miejsca gniazdowania. Z tego powodu ptak ten zasiedla przede wszystkim zalesione odcinki dolin rzecznych oraz śródlądne jeziora, zwłaszcza jeśli posiadają one zadrzewione wyspy (Mohr i Kajtoch 2015). Zazwyczaj są to obszary położone poza zabudową typowo miejską, gdzie tego rodzaju siedliska przeważnie nie występują. Przykładowo w granicach administracyjnych Olsztyna na początku XXI wieku notowano 15–20 par gągoła, jednakże zlokalizowanych poza terenem zabudowanym (Nowakowski *et al.* 2006). Wyjątkiem jest natomiast stwierdzenie gniazdowania jednej pary w centrum Mragowa w roku 1981 (A. Dombrowski w: Tomiałojć 1990) na małym J. Magistrackim w otoczeniu zabudowań i licznie uczęszczanej ścieżki spacerowej (A. Dombrowski – inf. ustna). W 2012 r. samica z około 1–2 dniowymi młodymi płynęła wybetonowanym korytem rzeki Pisy pośrodku zabudowań w Barczewie (pow. olsztyński, D. Czastkiewicz – inf. ustna). Ponadto na Dolnym Śląsku w roku 1982 na stawie w parku miejskim w Miliczu wykryto gniazdo (D. Kraśniewki i Z. Zagórski w: Dyrz *et al.* 1991), a w roku 1987 były tam już 3 rodziny (G. Michalski, M. Zielinski i Z. Zagórski w: Dyrz *et al.* 1991). Na Pomorzu obserwowano w roku 2022 samicę gągoła oblatującą dziuplastą wierzbę na miejskim odcinku Iny w Goleniowie, a na początku XXI wieku wypłoszono samicę z dziupli nad Iną praktycznie w samym środku ww. miasta (A. Staszewski, inf. ustna). Uwzględniając powyższe dane, stanowisko gągoła w Konstancinie-Jeziornie jest pierwszym na Nizinie Mazowieckiej i piątym synurbijnym (miejskim) stanowiskiem lęgowym w naszym kraju.

Niniejsze obserwacje wskazują na możliwość częstszego zasiedlania przez omawiany gatunek obszarów o zwartej zabudowie i znacznym stopniu antropopresji.

W przedmiotowym przypadku dotyczy to miasta położonego w bezpośrednim sąsiedztwie aglomeracji warszawskiej.

Obecnie gągoł jest gatunkiem zwiększającym liczebność w kraju. Pod koniec XX w. jego populację łęgową oceniono na 1 300-1 500 par (Tomiałoć i Stawarczyk 2003), następnie na 3 000-4 000 par (Chodkiewicz *et al.* 2015), a ostatnio nawet na 3 000-5 000 par (Chodkiewicz *et al.* 2019). W miarę dalszego wzrostu populacji niewykluczone jest zajmowanie przez gągoła siedlisk podmiejskich lub miejskich, jeśli tylko posiadają one odpowiednie warunki, tj. obecność rzeki, jeziora lub sztucznych zbiorników sąsiadujących z drzewostanem w odpowiednim wieku lub z zawieszonymi budkami łęgowymi o właściwych dla tego gatunku wymiarach.

Literatura

- Chodkiewicz T., Chylarecki P., Sikora A., Wardecki Ł., Bobrek R., Neubauer G., Marchowski D., Dmoch A., Kuczyński L. 2019. Raport z wdrażania art. 12 Dyrektywy Ptasiej w Polsce w latach 2013-2018: stan, zmiany, zagrożenia. Biuletyn Monitoringu Przyrody 20: 1-80.
- Chodkiewicz T., Kuczyński L., Sikora A., Chylarecki P., Neubauer G., Ławicki Ł., Stawarczyk T. 2015. Oceny liczebności ptaków łęgowych w Polsce w latach 2008-2012. *Ornis Polonica* 56, s. 149-189.
- Dyrca A., Grabiński W., Stawarczyk T., Witkowski J. 1991. Ptaki Śląska. Monografia faunistyczna. Uniwersytet Wrocławski, Wrocław.
- Mohr A., Kajtoch Ł. 2015. Gągoł *Bucephala clangula* i nurogęś *Mergus merganser*. W: Chylarecki P., Sikora A., Cenian Z., Chodkiewicz T. (red.), *Monitoring ptaków łęgowych. Poradnik metodyczny. Wydanie 2.* GIOŚ, Warszawa, s. 50-56.
- Nowakowski J., Dulisz B., Lewandowski K. 2006. Ptaki Olsztyna. Pracownia Wydawnicza ElSet, Olsztyn.
- Tomiałoć L. 1990. Ptaki Polski rozmieszczenie i liczebność. PWN, Warszawa.
- Tomiałoć L., Stawarczyk T. 2003. Awifauna Polski. Rozmieszczenie, liczebność i zmiany. PTPP „pro Natura”, Wrocław.

Adresy autorów:

Marcin Rejmer, ul. Błatona 3/48, 01-494 Warszawa. e-mail: mrejmer@gazeta.pl
Łukasz Matyjasiak, ul. Willowa 17, 05-520 Konstancin-Jeziorna; e-mail: lukasz.m@legionista.com

**URBAN BREEDING SITE OF THE COMMON GOLDENEYE
BUCEPHALA CLANGULA IN MAZOVIA**

Summary

In 2017-2022 breeding goldeneyes (1-4 females with *pull.*) were recorded in Konstancin-Jeziorna every year. Birds were observed on the Jeziorka River on the section adjacent to the city park and wetland area, surrounded by the buildings. Despite the high human pressure, the urban population of the Common Goldeneye in this area is stable and shows that this species is capable of inhabiting urban areas.

Keywords: Common Goldeneye *Bucephala clangula*, breeding, urban population.

Received – October 2022, accepted – November 2022

Przemysław Żurawlew, Eugeniusz Markiewicz

**PRZYPADEK ŚMIERCI USZATKI *ASIO OTUS* ZAPŁĄTANEJ
W PLASTIKOWY SZNUREK W WIELKOPOLSCE**

W dniu 12 VI 2022 podczas prowadzenia obserwacji przyrodniczych w borze mieszanym świeżym w miejscowości Łęg (gmina Czermin, powiat pleszewski), na jednej z sosen zwyczajnych *Pinus sylvestris* stwierdzono martwą uszatkę *Asio otus*, zwisającą ze starego gniazda wrony siwej *Corvus cornix*. Gniazdo znajdowało się w koronie drzewa na wysokości około 12 m, w odległości 18 m od skraju lasu. Dokładne oględziny przez lornetkę pozwoliły stwierdzić, że było to wyrosnięte pisklę (częściowo w puchu) i zwisało głową w dół, miało zaplątane nogi w plastikowy sznurek znajdujący się w gnieździe (fot.). Nie zauważono u ptaka żadnych ubytków w upierzeniu, ani śladów drapieżnictwa, prawdopodobnie przyczyną jego niedawnej śmierci było zaplątanie w sznurek i śmierć głodowa.

Las gdzie znaleziono gniazdo liczył 4,45 ha, przylegał z jednej strony do koryta rzeki Proсны, z dwóch stron sąsiadowały pola uprawne, a z kolejnej zabudowania wiejskie. W borze zdecydowanie dominowała sosna zwyczajna z domieszką brzozy brodawkowatej *Betula pendula*, natomiast w podszyciu były obecne: bez czarny *Sambucus nigra*, czeremcha późna *Prunus serotina*, dąb szypułkowy *Quercus robur*, jarzab pospolity *Sorbus aucuparia*, kruszyna pospolita *Rhamnus frangula* i robinia akacjowa *Robinia pseudoacacia* (bdl.lasy.gov.pl).

Uszatka należy do nielicznych ptaków lęgowych na obszarze Wielkopolski, jej gniazdowanie stwierdzono w gniazdach wron siwych, srok *Pica pica*, gawronów *Corvus frugilegus* i myszołowów *Buteo buteo* (Bednorz *et al.* 2000). W powiecie